

НАРАТИВ ЯК ЗАСІБ САМОПРОЕКТУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Ми виходимо з того, що наратив виступає не лише важливим інструментом розуміння та інтерпретації життєвого досвіду, навколишньої реальності, а й провідним засобом самопроєктування особистості. Він є досить гнучкою моделлю, яка дозволяє людині осмислювати реальність, пристосовуючись до неї, оскільки вона сама є частиною цієї реальності. Оповідальний текст діє як відкрита та здатна до змін дослідницька рамка, що дозволяє нам наблизитися до меж реальності, що вічно змінюється та вічно відтворюється [2]. Крім того, наратив надає узгодженості та впорядкованості людському досвіду, а також змінює цю впорядкованість, коли досвід або його осмислення змінюються.

Трансформуючи знання в мовлення, наратив не тільки стає основоположною формою надання сенсу людському досвіду, а й надає можливість поєднувати наші минулі Я з теперішніми і навіть з майбутнім Я, що проєктується [4], узгоджуючи між собою різноманітні версії себе та створюючи завдяки цьому неперервне відчуття ідентичності, з одного боку, з іншого – її реконструювання, втілення «рефлексивного проєкту ідентичності» [3], котрий є наслідком неперервного процесу рефлексії як однієї із вагомих процедур самопроєктування. Оповідючи історії, ми конфігуруємо «Бажаного себе», конструюючи таким чином різноманітні особистісні версії. Як наслідок, у процесі створення історії, завдяки символічному моделюванню реальності, може бути створений такий уявний образ, що зможе реалізуватися.

Таким чином, особиста історія – це історія, котра одночасно розповідає і про минуле, і про теперішнє, і про процес, у якому вони об'єднуються; але вона також і про майбутнє, яке починається в той момент, коли оповідається історія. Отже, мова йде про змішування усіх трьох модусів або модальностей людського часу. Це дозволяє одночасно утримувати у свідомості історію реального життя разом з історіями про можливе життя і себе в ньому, а також велику кількість їх комбінацій. Як наслідок, життя наративу можна розглядати як відкрите, нескінчене, тобто як твір [1].

Наративізація підключається на таких етапах самопроєктування: побудова життєвого проєкту на основі передбачуваних особистістю життєвих подій та породження сюжету бажаного життя; моделювання різноманітних варіантів (сюжетів) життєвого проєкту; створення особистісного проєкту.

Виходячи з викладеного вище, ми розглядаємо наративізацію як одну з провідних дискурсивних технологій самопроєктування особистості. Оволодіння такими технологіями може стати важливим життєтворчим ресурсом у процесі становлення зрілої особистості в сучасному непередбачувано мінливому світі. Дискурсивні технології тлумачаться нами як технології виробництва, упакування, розшифрування та впровадження смислів. Вони забезпечують зберігання, репрезентацію і передачу (доставку, транспортування, поширення) ціннісно-смыслового ресурсу, інкорпорованого

в певну знаково-символічну форму.

Оволодіння даною технологією передбачає наявність в особистості наративної компетентності, однією з характеристик якої є вміння побудувати автонаратив, який відповідав би усім вимогам, що ставляться до оповідального тексту. Вона має включати такі уміння: вибудувати події у хронологічній послідовності; включити в особисту історію шаблони культурно-типових життєвих сценаріїв; відобразити в історії причинно-наслідкові взаємозв'язки подій життя та патерни «мета – засіб»; уміння організувати історії навколо головної «теми», цінності або життєвого принципу.

Це стає особливо актуальним, коли вибудовується історія «себе потенційного», тобто коли створюється наратив майбутнього. Звернення до минулого полегшується тим, що людина спирається на подієву канву свого життя, певної мірою й на свої особистісні характеристики, які дозволити розв'язати ті чи інші життєві проблеми, виконати поставлені завдання. Іншими словами, вже є смислова основа для побудови автонаративу. При породженні наративу себе потенційного таку смислову основу треба створити, звичайно, спершись на власний досвід та соціокультурні зразки, однак треба віднайти й нові життєві та особистісні смисли, базуючись на яких можна створити власний проект та спробувати його реалізувати.

На останок зазначимо, що наративізація як складова процесу самопроекування особистості не є завершеною. Упродовж життя відбувається трансформація особистісного проекту на основі внутрішньої оцінки реалізації основних життєвих та смислових задач, досягнення як життєвих цілей, так і цілей саморозвитку. Якщо ж така оцінка є незадовільною, вона може стати підґрунтям для виходу на нові простори смислотворення та знаходження нових стимулів для саморозвитку, а отже, й для створення нових історій себе-потенційного.

Література

1. Brockmeier J., Narrative and identity. In: Narrative and identity: studies in autobiography, self, and culture / J. Brockmeier, D. Carbaugh (Eds.).—Amsterdam: John Benjamins, 2001. pp. 39–58.
2. Crossley, M. L. Introducing Narrative Psychology: Self, Trauma and the Construction of Meaning / M. L. Crossley. – Buckingham: Open University Press, 2000. – 208 p.
3. Giddens A. Modernity and self-identity: self and society in the late modern age /A. Giddens – Cambridge: Polity Press, 1991.
4. Polkinghorne D.E. Narrative Knowing and the Human Sciences / Donald E. Polkinghorne Review by: Robert J. Richards // American Journal of Sociology, Vol. 95, No. 1 (Jul., 1989), pp. 258-260.